

บทความวิชาการ

ความไม่สมดุลระหว่างสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐและนโยบายลดหย่อนภาษีในประเทศไทย

พิชญา อัจฉกร^{1*}, เข้มทอง แก้วประทุม², วีระศักดิ์ สิงห์คำ³, สุภาพร ทองสร้อย⁴

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล^{1*}

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น²

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น^{3,4}

อีเมล: pichaya_ad@mutto.ac.th^{1*}, khamtong.kk@gmail.com²,

veerasak.note@gmail.com³, supapornth2366@gmail.com⁴

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความไม่สมดุลเชิงนโยบายและผลกระทบของการลดหย่อนภาษีอุปการะบิดามารดาที่มีต่อสิทธิที่พึงได้รับในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐและ 2) เสนอแนะแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำและการปฏิรูปโครงสร้างภาษี โดยเป็นการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ กฎหมาย นโยบายการคลังและเอกสารทางวิชาการ วิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเนื้อหาพร้อมกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า 1) การที่ภาครัฐบูรณาการนโยบายร่วมกันระหว่างสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐและการลดหย่อนภาษีอุปการะบิดามารดานั้น อาจนำมาสู่ความไม่สมดุลเชิงนโยบาย เนื่องจากระบบคัดกรองมีเงื่อนไขที่ซับซ้อนนำมาสู่การจำกัดสิทธิสวัสดิการที่พึงได้รับของผู้สูงอายุ กลไกดังกล่าวนำไปสู่การอนุมานว่าผู้สูงอายุมีผู้อุปการะที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจและตกอยู่ในภาวะจำยอม 2) ความไม่สมดุลของนโยบายก่อให้เกิดผลกระทบในลักษณะเกมศูนย์ เนื่องจากในเชิงเศรษฐศาสตร์อาจก่อให้เกิดภาวะขาดทุนทางการคลังแฝง รวมทั้งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างครอบครัวเพราะขาดทุนจากนโยบายรัฐและอาจแปรสภาพสายใยความกตัญญูให้กลายเป็นข้อพิพาททางกฎหมาย การให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการปฏิรูปสิทธิประโยชน์ทางภาษี ภาครัฐควรทบทวนและปรับปรุงนโยบายการลดหย่อนภาษีสู่ระบบเครดิตภาษีและจำกัดเพดานขั้นสูงเพื่อลดรายจ่ายทางภาษีที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้มีรายได้สูงอย่างไม่สมดุล รวมทั้ง ควรทบทวนเงื่อนไขการนำสิทธิการลดหย่อนภาษีอุปการะบิดามารดาเป็นเกณฑ์จำกัดสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐและมุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณสร้างระบบสวัสดิการแบบถ้วนหน้า อนึ่ง แม้ว่าในปัจจุบันภาครัฐอยู่ระหว่างการพิจารณาทบทวนนโยบาย ซึ่งถือเป็นสัญญาณเชิงบวกที่สะท้อนถึงการรับฟังเสียงจากประชาชน แต่กระบวนการบังคับใช้มาตรการสวัสดิการแห่งรัฐที่ผ่านมายังคงสร้างความวิตกกังวลและกระทบต่อสถานะจิตใจของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ควรนำผลกระทบดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อจัดทำนโยบายสาธารณะที่สมดุลในปีถัดไป

คำสำคัญ: สิทธิสวัสดิการแห่งรัฐ, นโยบายลดหย่อนภาษี, ความเป็นธรรมทางภาษี

Received: 5 June, 2026, Revised: 21 June, 2026, Accepted: 27 June, 2026

* Corresponding author

THE IMBALANCE BETWEEN STATE WELFARE ENTITLEMENTS AND TAX DEDUCTION POLICIES IN THAILAND

Pichaya Adthajak^{1}, Khemthong Keawpratum², Veerasak Singkum³, Supaporn Thongsol⁴*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajamangala University of Technology Tawan-Ok^{1}*

Faculty of Accountancy, The Eastern University of Management and Technology²

Faculty of Business Administration, The Eastern University of Management and Technology^{3,4}

Email: pichaya_ad@mutto.ac.th^{1}, khamtong.kk@gmail.com²,*

veerasak.note@gmail.com³, supapornth2366@gmail.com⁴

Abstract

This academic article aims to: 1) analyze policy imbalances and the impacts of parental care tax deductions on entitled benefits under the State Welfare Registration Program; and 2) propose guidelines for reducing inequality and reforming the tax structure. This study employs a documentary analysis approach, compiling and synthesizing data from secondary sources, including legislation, fiscal policies, and academic literature. The data is qualitatively analyzed using content analysis in conjunction with relevant concepts and theories.

This article demonstrates that: 1) The integration of state welfare entitlements and tax deductions for parental care creates a structural policy imbalance. The overlapping criteria within the screening system institutionalize the exclusion of eligible elderly individuals from welfare benefits. This mechanism relies on a legal presumption that the referenced elderly possess economically capable caretakers, thereby forcing citizens into policy submission. 2) This policy asymmetrically induces a zero-sum game that adversely affects both the state and the public. In terms of public finance, it generates a "hidden fiscal deficit". Within family structures, it inflicts a "welfare loss from state policy" upon households and risks transforming traditional filial bonds into legal disputes. Consequently, to alleviate inequality through fiscal reform, the government should transition from a tax deduction system to a progressive "tax credit" model with an enforced maximum ceiling. This adjustment will curb the regressive tax expenditures that disproportionately benefit high-income earners. Additionally, the state must review the criteria that utilize parental tax deductions to restrict welfare benefits, while shifting national budgets toward establishing a universal welfare system. Finally, although current policy review initiatives reflect positive state responsiveness to public feedback, the implementation of these welfare measures has inevitably induced public anxiety and psychological distress. These socio-psychological impacts should be rigorously evaluated to formulate a balanced public policy in subsequent years.

Keywords: State Welfare Entitlements, Tax Deduction Policies, Tax Equity

บทนำ (Introduction)

ระบบสวัสดิการของประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้รูปแบบรัฐสวัสดิการเสรีนิยมที่มุ่งเน้นการจัดสรรทรัพยากรแบบเจาะจงเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางและยากไร้ (พงษ์เทพ สันติกุล และไพลิน สันติกุล, 2567) กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวคือ "โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ" หรือที่รู้จักในชื่อบัตรคนจน ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2560 โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและบรรเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม โครงสร้างดังกล่าวอาศัยกระบวนการ "พิสูจน์ความจน" เป็นเกณฑ์หลักในการคัดกรองคุณสมบัติผู้รับสิทธิ ทำให้สวัสดิการแห่งรัฐถูกมองเป็นเพียงโครงการรับทางสังคมขั้นสุดท้ายสำหรับการสงเคราะห์ มากกว่าการเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแบบถ้วนหน้าที่ประชาชนทุกคนพึงจะได้รับ ขณะเดียวกัน ภาครัฐได้ใช้โครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นเครื่องมือทางการคลังในการสร้างความเป็นธรรมและขับเคลื่อนนโยบายทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "นโยบายลดหย่อนภาษีค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา" ซึ่งออกแบบมาให้สอดคล้องกับค่านิยมความกตัญญูแก่ผู้สูงอายุที่หยั่งรากลึกในโครงสร้างสังคมไทย นโยบายนี้มุ่งหวังที่จะส่งเสริมความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) (ธีรารัตน์ นิธิสัณณะคุปต์, 2566) ด้วยการผ่อนปรนภาระภาษีให้แก่บุตรที่มีภาระในการดูแลผู้สูงอายุ โดยให้นำค่าใช้จ่ายมาหักลดหย่อนได้ 30,000 บาทต่อคนต่อปี (กรมสรรพากร, 2548) มาตรการมุ่งใจทางภาษียังกล่าวถือเป็นเครื่องมือเชิงรุกที่สำคัญในการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและดึงดูดให้บุตรหลานเข้ามามีส่วนร่วมในการอุปการะผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้างกลับพบความไม่สมดุลของนโยบาย อันเกิดจากการบูรณาการฐานข้อมูลระหว่างกรมสรรพากรและกระทรวงการคลัง โดยเงื่อนไขตามมติคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2569 ได้กำหนดกฎเกณฑ์ที่ทับซ้อนกันว่าผู้สูงอายุจะถูกจำกัดสิทธิโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ หากปรากฏหลักฐานว่ามีชื่อเป็นผู้อยู่ในอุปการะที่บุตรนำไปใช้สิทธิหักลดหย่อนภาษีในปีภาษี พ.ศ. 2568 (กระทรวงการคลัง, 2569) ในมุมมองของภาครัฐ การกำหนดเงื่อนไขเชื่อมโยงข้อมูลเช่นนี้มีเหตุผลพื้นฐานเพื่อมุ่งเน้นความคุ้มค่าและรักษาเสถียรภาพทางการคลัง ป้องกันความซ้ำซ้อนของการรับความช่วยเหลือจากรัฐ (Double Dipping) และช่วยคัดกรองให้งบประมาณสวัสดิการที่มีจำกัดมุ่งเป้าไปยังกลุ่มผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่งพิงและไม่มีผู้ดูแลอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การอนุมานของรัฐว่าผู้สูงอายุที่มีบุตรใช้สิทธิลดหย่อนภาษีเป็นผู้มีผู้อุปการะที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจในทุกกรณีนั้น ได้นำมาสู่ "กับดักนโยบาย" (Policy Trap) ซึ่งหมายถึง สถานะย้อนแย้งที่กลไกของรัฐสร้างเงื่อนไขผูกมัดจนทำให้ประชาชน โดยเฉพาะครัวเรือนรายได้น้อย ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากในการตัดสินใจ เนื่องจากเมื่อบุตรใช้สิทธิตามกฎหมายภาษีเพื่อแบ่งเบาภาระในฐานะพลเมืองดี กลับส่งผลกระทบโดยตรงให้บิดามารดาต้องสูญเสียสิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐานจากรัฐไปโดยปริยาย นโยบายนี้จึงก่อให้เกิดผลกระทบในลักษณะ "เกมศูนย์" (Zero-sum Game) ซึ่งในทางนโยบายสาธารณะ หมายถึง สถานการณ์ที่ผลประโยชน์หรือแต้มต่อที่ฝ่ายหนึ่งได้รับ จะต้องแลกมาด้วยความสูญเสียของอีกฝ่ายหนึ่งในมูลค่าที่เท่ากันหรือมากกว่า โดยไม่มีการสร้างมูลค่าเพิ่มสุทธิให้แก่ภาพรวมของครัวเรือน (Bacharach, 1989)

ผลกระทบในลักษณะเกมศูนย์นี้สะท้อนออกมาในสองมิติหลัก โดยในมิติของภาครัฐ นโยบายนี้ก่อให้เกิด "ภาวะขาดทุนทางการคลังแฝง" เนื่องจากการให้สิทธิลดหย่อนภาษีอาจทำให้รัฐสูญเสียรายได้ในสัดส่วนที่สูงกว่างบประมาณที่ประหยัดได้จากการจำกัดสิทธิสวัสดิการของผู้สูงอายุ ส่วนมิติของประชาชน นโยบายนี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) (ธีรารัตน์ นิธิสัณณะคุปต์, 2566) และสร้างความเหลื่อมล้ำในเชิงนโยบาย กล่าวคือ ครัวเรือนของบุตรที่อยู่ในฐานอัตราภาษีระดับต่ำต้องเผชิญกับภาวะ "ขาดทุนจากนโยบายรัฐ" เนื่องจากมูลค่าของภาษีที่ประหยัดได้นั้นน้อยกว่ามูลค่าของสวัสดิการที่บิดามารดาสูญเสียไป นอกจากนี้ นโยบายดังกล่าวยังจำกัดสิทธิสวัสดิการที่พึงได้รับตามนโยบายเดิมและบังคับ

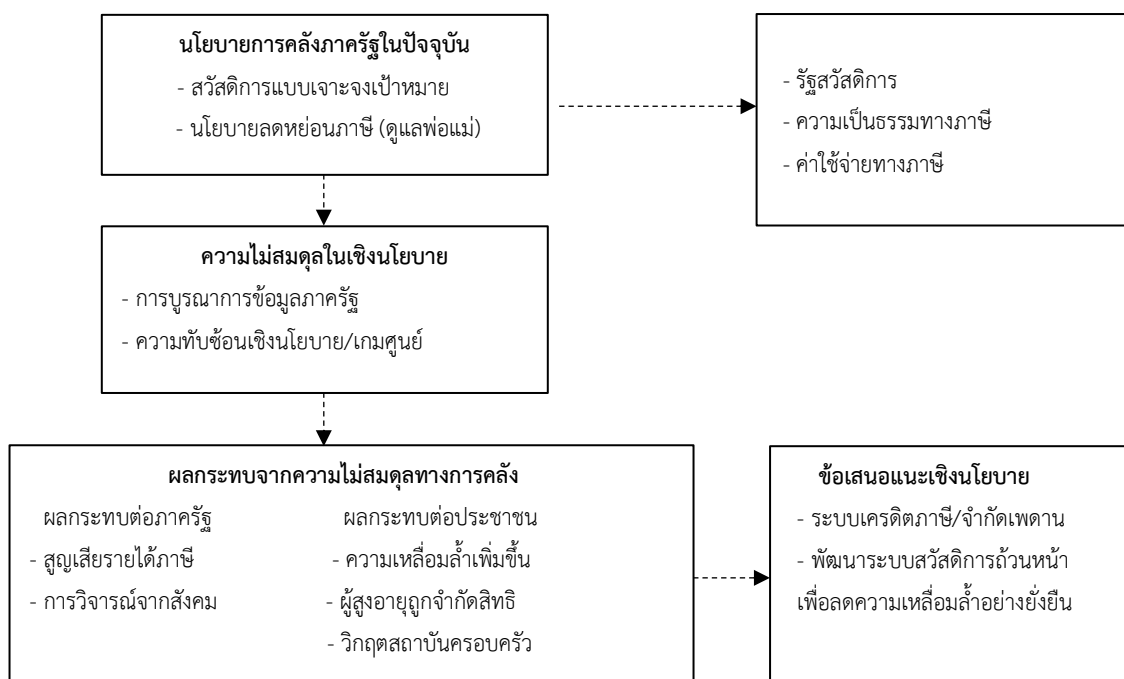
ให้ประชาชนต้องเลือกระหว่างการรักษาสิทธิตามกฎหมายภาษีของบุตรหรือสิทธิการยังชีพพื้นฐานของบิดามารดา รวมทั้งอาจจะบั่นทอนความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและไปสู่อุปัทพาททางกฎหมาย

จากความไม่สมดุลเชิงนโยบายที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความทับซ้อนและความไม่เป็นเอกภาพของนโยบายสาธารณะ ดังนั้น บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความไม่สมดุลเชิงนโยบายและผลกระทบของการลดหย่อนภาษีอุปการะบิดามารดาที่มีต่อสิทธิที่พึงได้รับในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐและ 2) เสนอแนะแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำและการปฏิรูปโครงสร้างภาษี ทั้งนี้ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงประจักษ์ให้แก่ภาครัฐในการนำไปทบทวนปรับปรุงโครงสร้างนโยบายสาธารณะให้เกิดความสมดุล ยกระดับความเป็นธรรมทางภาษีและสร้างระบบสวัสดิการที่ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของบทความวิชาการ (Objectives of the Academic Article)

1. วิเคราะห์ความไม่สมดุลเชิงนโยบายและผลกระทบของการลดหย่อนภาษีอุปการะบิดามารดาที่มีต่อสิทธิที่พึงได้รับในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ
2. เสนอแนะแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำและการปฏิรูปโครงสร้างภาษี

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิด

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theoretical and Conceptual Background)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐและความไม่สมดุลของนโยบายลดหย่อนภาษีในประเทศไทย สามารถอธิบายผ่านกรอบแนวคิดหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดรัฐสวัสดิการ

แนวคิดของ Gøsta Esping-Andersen อธิบายรูปแบบของรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ไว้หลายลักษณะ สำหรับประเทศไทยนโยบายส่วนใหญ่เป็นรูปแบบเสรีนิยม (Liberal Welfare State) ที่เน้นให้สวัสดิการเฉพาะกลุ่มผู้ยากไร้จริง ๆ โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่ารัฐควรแทรกแซงตลาดให้น้อยที่สุด ทำให้สวัสดิการของรัฐกลายเป็นเพียงโครงข่ายรองรับทางสังคมขั้นสุดท้าย มากกว่าจะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง (พงษ์เทพ สันติกุล และไพธิน สันติกุล, 2567) ลักษณะสำคัญที่สะท้อนว่าสวัสดิการไทยเป็นรูปแบบเสรีนิยม เนื่องจากประการที่ 1 การพิสูจน์ความจน เช่น โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ หรือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กำหนดให้ผู้รับต้องผ่านการตรวจสอบรายได้หรือทรัพย์สิน ทำให้สวัสดิการกลายเป็นมาตรการช่วยเหลือผู้ยากไร้ขั้นสุดแทนที่จะเป็นระบบถ้วนหน้า ส่วนประการที่ 2 การพึ่งพาตลาด รัฐเน้นส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งพาตนเองผ่านระบบเศรษฐกิจและใช้กลไกประกันสังคมสำหรับผู้ที่อยู่ในระบบแรงงานทางการ ส่วนผู้อยู่นอกระบบจะต้องพึ่งพาตลาดหรือระบบอุปถัมภ์ในการดูแลสุขภาพชีวิตและประการที่ 3 สวัสดิการแบบเก็บตก (Residual Welfare) คือ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่รัฐบาลจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือประชาชนเมื่อบุคคลนั้นไม่สามารถพึ่งพาตลาด (เช่น การซื้อประกัน ซื้อบริการเอกชน) หรือครอบครัวได้แล้ว ทั้งนี้ ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (บัตรทอง) ประเทศไทยมีความเป็นรัฐสวัสดิการแบบสังคมประชาธิปไตยแบบความถ้วนหน้า แต่ในภาพรวมของโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม นโยบายส่วนใหญ่ยังคงเน้นการสนับสนุนให้ประชาชนดูแลตนเองและจำกัดบทบาทของรัฐไว้เพียงการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง (ภาลินี บุญเสียม, 2565)

2. ทฤษฎีความเป็นธรรมทางภาษี

ทฤษฎีความเป็นธรรมทางภาษี (Tax Equity) ถือว่าเป็นบรรทัดฐานสำคัญในการออกแบบโครงสร้างระบบภาษีอากรและนโยบายการคลังสาธารณะ โดยเชื่อมโยงกับหลักความสามารถในการเสียภาษี แบ่งออกเป็น 2 ประการหลัก ได้แก่

2.1 ความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) หมายถึง หลักการที่ระบุว่าบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจหรือมีความสามารถในการรับภาระภาษีที่เท่าเทียมกัน ควรจ่ายภาษีในจำนวนที่เท่ากัน (ธีรรัตน์ นิธิสันถวะคุปต์, 2566) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การประเมินความสามารถในการจ่ายภาษีมักถูกแทรกแซงด้วยภาระความจำเป็นส่วนบุคคล (เช่น การอุปการะเลี้ยงดูบุพการีหรือภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ) นโยบายภาษีจึงออกแบบให้มีการหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อน เพื่อสะท้อนรายได้สุทธิที่แท้จริง ซึ่งถือเป็นการปรับปรุงความเป็นธรรมในแนวนอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2 ความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) หมายถึง หลักการที่กำหนดให้บุคคลที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีหรือมีระดับรายได้ที่สูงกว่าควรที่จะต้องรับภาระภาษีในสัดส่วนที่สูงกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำกว่า (ธีรรัตน์ นิธิสันถวะคุปต์, 2566) หลักการนี้เป็นรากฐานของการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในระบบอัตราก้าวหน้า (Progressive Tax System) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมการกระจายรายได้ภายในระบบเศรษฐกิจ

ทั้งนี้ ข้อพิจารณาประเด็นความขัดแย้งเชิงนโยบาย (Policy Paradox) ของสิทธิลดหย่อนภาษี แม้ระบบภาษีจะออกแบบมาบนพื้นฐานของอัตราก้าวหน้า แต่นโยบายการให้สิทธิลดหย่อนภาษี (Tax Deduction) มักก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อโครงสร้างความเป็นธรรมในแนวตั้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากกลไกของการหักลดหย่อน คือ การนำมูลค่าสิทธิไปหักออกจากฐานเงินได้พึงประเมินก่อนการคำนวณภาษี (Pre-tax Income Base) ส่งผลให้มูลค่าของการประหยัดภาษี (Tax Savings) ถูกผูกโยงโดยตรงกับอัตราภาษีหน่วยสุดท้าย (Marginal Tax Rate) ของผู้เสียภาษีแต่ละราย ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่มีฐานรายได้สูงซึ่งอยู่ในโครงสร้างอัตราภาษีขั้นสูง จะได้รับประโยชน์หรือมูลค่าส่วนเพิ่มจากการประหยัดภาษีจากจำนวนเงินลดหย่อนก่อนเดิวกว่าผู้ที่มีฐานรายได้ต่ำ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบในลักษณะถดถอย ซึ่งอาจส่งผลให้ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางรายได้หลังหักภาษีขยายตัวเพิ่มขึ้น ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดสวัสดิการแห่งรัฐที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจ ประเด็นนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict Theory)

(สุนทร บุญวรวงษ์, 2568) เนื่องจากสังคมมีลักษณะเป็นพื้นที่แห่งการแข่งขันและช่วงชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นโยบายการลดหย่อนภาษีจึงถูกวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างว่าเป็นกลไกในการอ้างสถานะทางชนชั้น โดยกลุ่มผู้มีอำนาจหรือกลุ่มชนชั้นนำทางเศรษฐกิจผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย มักใช้มาตรการทางภาษีนี้ในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองหรือกลุ่มทุน ในขณะที่กลุ่มชนชั้นแรงงานกลับได้รับประโยชน์ในสัดส่วนที่น้อยกว่า เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างระหว่างชนชั้นกลางระดับสูงและชนชั้นสูง พบว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูงมีความพร้อมและโอกาสที่เหนือกว่า ทั้งในด้านทุนทางปัญญา เช่น ความรู้ ความเข้าใจทางการเงินและทุนทางเศรษฐกิจ สภาพคล่องของเงินลงทุนส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ทางภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือทางการเงิน (กองทุนรวมเพื่อการออม (SSF), กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF), ผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตหรือการบริจาคนั้น) ดังนั้น จึงก่อให้เกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น

3. แนวคิดค่าใช้จ่ายทางภาษี

ค่าใช้จ่ายทางภาษี (Tax Expenditure) เป็นกรอบวิเคราะห์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการประเมินความโปร่งใสและประสิทธิภาพของนโยบายการคลังสาธารณะ การที่รัฐบาลกำหนดมาตรการจูงใจทางภาษี ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการยกเว้นภาษี การให้สิทธิหักลดหย่อนหรือการลดอัตราภาษีเป็นการเฉพาะ การใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีดังกล่าวส่งผลให้รัฐสูญเสียรายได้ที่ควรจะจัดเก็บได้ (ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, 2559) ในทางเศรษฐศาสตร์มีนัยยะเทียบเท่ากับการที่รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อจ่ายเป็นเงินอุดหนุนทางตรงให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น ๆ โดยตรง ด้วยกลไกและรูปแบบการดำเนินงานดังกล่าว รายจ่ายทางภาษีจึงถูกขนานนามว่าเป็นงบประมาณที่มองไม่เห็น (Invisible Budget) เนื่องจากกระบวนการอนุมัติและบังคับใช้มาตรการทางภาษีมักถูกผนวกรวมอยู่ในกฎหมายหรือประมวลรัษฎากร ซึ่งมีลักษณะการบังคับใช้ที่ต่อเนื่องและยาวนาน สิ่งนี้แตกต่างจากกระบวนการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาอนุมัติจากรัฐสภาอย่างเปิดเผยในทุกรอบปีงบประมาณ โดย อธิภัทร มุทิตาเจริญ (2560) อธิบายว่าประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศมีการเปิดเผยข้อมูลรายจ่ายภาษีอย่างเป็นระบบ ในขณะที่การเปิดเผยรายจ่ายภาษีของประเทศไทยมีข้อจำกัด

สิทธิสวัสดิการแห่งรัฐในประเทศไทย (Public Welfare Benefits in Thailand)

ระบบสวัสดิการของไทยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าขึ้นในบางมิติ เช่น ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า แต่สวัสดิการด้านรายได้ยังคงพึ่งพาระบบเจาะจงเป้าหมายเป็นหลัก โดยมีกลไกสำคัญ คือ โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการและเงื่อนไขเชิงซ้อนของนโยบาย กลับพบข้อจำกัดและผลกระทบที่สะท้อนความไม่สมดุลของการบริหารจัดการภาครัฐ โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐหรือที่รู้จักอย่างแพร่หลายในชื่อ "บัตรคนจน" เริ่มต้นขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2560 ภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการบูรณาการฐานข้อมูลผู้มีรายได้ผ่านโครงการ National e-Payment

โดยในอดีต ช่วงปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2564 โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ พิจารณาสถานะโดยใช้เกณฑ์รายได้ของบุคคล (Individual Criteria) เป็นหลัก โดยหากบุคคลนั้นมีรายได้ไม่เกิน 100,000 บาท/คน/ปี จะได้รับสิทธิช่วยเหลือค่าครองชีพรายเดือนจากรัฐ เช่น ค่าซื้อสินค้า 300 บาท/เดือน ค่าเดินทาง ฯลฯ (กระทรวงการคลัง, 2560) ต่อมาปี 2565 ภาครัฐพบช่องโหว่ว่ามีกลุ่มคนที่มิใช่เป็นผู้ไม่มีรายได้ แต่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะดี จึงนำมาสู่การปรับปรุงเงื่อนไขตั้งแต่รอบการลงทะเบียนปี พ.ศ. 2565 เป็นเกณฑ์ครอบครัว (Family Criteria) ทั้งนี้ นโยบายปัจจุบันมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2569 ได้เปลี่ยนมาใช้เกณฑ์บุคคล มีรายได้ไม่เกิน 100,000 บาท/คน/ปี จึงจะมีสิทธิได้รับสวัสดิการ รวมทั้งเกณฑ์ล่าสุดระบุว่าต้องไม่เป็นบิดามารดาของผู้มีเงินได้บุตรที่ใช้สิทธิหักลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในปีภาษี พ.ศ. 2568

(กระทรวงการคลัง, 2569) แม้โครงการนี้จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนในระยะสั้นได้ แต่ในเชิงโครงสร้างกลับเผชิญปัญหาสำคัญ (ภาลินี บุญเสียงม, 2565) ประกอบด้วย

ประการที่ 1 ปัญหาการตกหล่น (Exclusion Error) คนจนจำนวนมากเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการ เนื่องจากกระบวนการลงทะเบียนที่ซับซ้อน ผู้สูงอายุหรือกลุ่มเปราะบางขาดการเข้าถึงเทคโนโลยี นอกจากนี้ การตรวจสอบคุณสมบัติผ่านฐานข้อมูลยังไม่สามารถสะท้อนความยากจนที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างครอบคลุม

ประการที่ 2 ความไม่เพียงพอ (Inadequacy) จำนวนเงินที่ภาครัฐอุดหนุนนั้น ต่ำกว่าเส้นความยากจนของประเทศไทยอย่างมาก ดังนั้น สวัสดิการนี้จึงทำหน้าที่เพียงพยุงชีพชั่วคราว แต่อาจยังไม่สามารถสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ผู้รับสวัสดิการหลุดพ้นจากวงจรความยากจนได้

ประการที่ 3 การพิสูจน์สิทธิ (Means-testing) การที่พลเมืองต้องลงทะเบียนเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติ ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลเพื่อพิสูจน์ความจน (Means-tested) ทำให้สวัสดิการนี้ อาจถูกมองว่าเป็นการสงเคราะห์จากรัฐมากกว่าสิทธิพลเมืองที่พึงได้รับ นำไปสู่การแบ่งแยกชนชั้นในระบบสวัสดิการ

นโยบายลดหย่อนภาษีของประเทศไทย (Tax Deduction Policies in Thailand)

โครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศไทยถือเป็นเครื่องมือทางการคลังที่มีความสำคัญยิ่งของภาครัฐในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนการสร้างความเป็นธรรมในสังคมผ่านกระบวนการจัดสรรและกระจายรายได้ในระบบเศรษฐกิจ โดยล่าสุด กรมสรรพากร (2569) กำหนดมาตรการลดหย่อนภาษี (Tax Deductions and Allowances) ประจำปี ภาษี พ.ศ. 2568 เป็นการบูรณาการนโยบายสังคมและนโยบายเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน สามารถจำแนกกลุ่มมาตรการลดหย่อนภาษีออกเป็น 4 มิติหลัก ประกอบด้วย

1. มิติด้านโครงสร้างสวัสดิการส่วนบุคคลและสถาบันครอบครัว (Personal and Family Welfare Allowances) มาตรการในกลุ่มนี้ มุ่งเน้นการบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพของผู้เสียภาษีและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความสามารถในการเสียภาษีและสนับสนุนสถาบันครอบครัวท่ามกลางบริบททางสังคมที่กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ โครงสร้างการลดหย่อน ประกอบด้วย

1.1 สิทธิประโยชน์พื้นฐานส่วนบุคคลและคู่สมรส ผู้เสียภาษีได้รับสิทธิลดหย่อนส่วนบุคคลขั้นพื้นฐาน จำนวน 60,000 บาท และในกรณีที่คู่สมรสไม่มีรายได้ สามารถนำมาหักลดหย่อนได้เพิ่มเติมอีก จำนวน 60,000 บาท

1.2 การสนับสนุนการมีบุตรเพื่อขับเคลื่อนอัตราประชากร รัฐบาลกำหนดสิทธิลดหย่อนบุตรคนละ 30,000 บาท สำหรับบุตรคนที่ 2 เป็นต้นไปที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 จะได้รับสิทธิเพิ่มขึ้นเป็นคนละ 60,000 บาท นอกจากนี้ยังมีค่าฝากครรภ์และค่าคลอดบุตรที่สามารถหักลดหย่อนได้ตามจ่ายจริง แต่ไม่เกิน 60,000 บาท เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ในการสร้างประชากรใหม่

1.3 การดูแลและเกื้อหนุนบุพการีรวมถึงผู้ด้อยโอกาส กำหนดค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตนเองคนละ 30,000 บาท และบิดามารดาของคู่สมรสที่ไม่มีรายได้อีกคนละ 30,000 บาท สำหรับการดูแลผู้พิการหรือทุพพลภาพ รัฐบาลมอบสิทธิลดหย่อนในอัตราสูงถึงคนละ 60,000 บาท เพื่อทดแทนค่าใช้จ่ายในการบริบาล

2. มิติด้านการออม การประกันและการลงทุนระยะยาว (Savings, Insurance, and Long-term Investment Ecosystem) นโยบายในมิตินี้ มุ่งเน้นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางการเงินในอนาคตและการรองรับชีวิตหลังเกษียณอายุของผู้เสียภาษีผ่านการให้สิ่งจูงใจทางภาษี (Tax Incentives) แก่ผู้ที่จัดสรรรายได้ไปสู่ภาคการประกันและการลงทุนในกองทุนสถาบัน โดยสามารถแบ่งโครงสร้างวงเงินการหักลดหย่อนออกเป็นช้อย่อย ดังนี้

2.1 กลุ่มการประกันชีวิตและสุขภาพ (วงเงินรวมไม่เกิน 100,000 บาท) รัฐบาลกำหนดให้เบี้ยประกันชีวิตทั่วไปหรือเงินฝากที่มีการประกันชีวิต สามารถหักลดหย่อนได้ตามที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 100,000 บาท และเบี้ยประกันสุขภาพของตนเองไม่เกิน 25,000 บาท โดยเมื่อนำสองรายการนี้มารวมกันต้องไม่เกิน 100,000 บาท นอกจากนี้ยังมีสิทธิประโยชน์สำหรับเบี้ยประกันชีวิตคู่สมรสที่ไม่มีเงินได้ (ไม่เกิน 10,000 บาท) และเบี้ยประกันสุขภาพของบิดามารดาตนเองรวมถึงของคู่สมรส (กรณีคู่สมรสไม่มีเงินได้) รวมกันสูงสุดไม่เกิน 15,000 บาท

2.2 กลุ่มกองทุนเพื่อการเกษียณอายุ เพื่อสร้างความมั่นคงในวัยเกษียณ กำหนดเพดานวงเงินลดหย่อนรวมในกลุ่มเกษียณอายุสูงสุดไม่เกิน 500,000 บาท ประกอบด้วย เบี้ยประกันชีวิตแบบบำนาญ (ลดหย่อนได้ร้อยละ 15 ของเงินได้สูงสุดไม่เกิน 200,000 บาท), กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (PVD) (ลดหย่อนได้ร้อยละ 15 ของค่าจ้าง สูงสุดไม่เกิน 500,000 บาท), กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) (ลดหย่อนได้สูงสุดร้อยละ 30 ของเงินได้ สูงสุดไม่เกิน 500,000 บาท) ตลอดจนกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) และกองทุนสงเคราะห์ครูโรงเรียนเอกชน (สูงสุดไม่เกิน 500,000 บาท) ส่วนกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) หักลดหย่อนได้สูงสุดไม่เกิน 30,000 บาท

2.3 กลุ่มกองทุนส่งเสริมความยั่งยืนและการพัฒนาประเทศ รัฐบาลส่งเสริมการลงทุนที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคมและบรรษัทภิบาล (ESG) ผ่านกองทุนรวมไทยเพื่อความยั่งยืน (Thai ESG) โดยสามารถหักลดหย่อนได้ร้อยละ 30 ของเงินได้ เพดานสูงสุดไม่เกิน 300,000 บาท (สำหรับระยะเวลาการลงทุน 1 มกราคม 2567 - 31 ธันวาคม 2569) และมีการเปิดตัวกองทุนรวมไทยเพื่อความยั่งยืนแบบพิเศษ (Thai ESGX) ซึ่งอนุญาตให้หักลดหย่อนค่าซื้อหน่วยลงทุนหรือการสับเปลี่ยนจากกองทุน LTF เดิมได้สูงสุดไม่เกิน 300,000 บาท ภายใต้เงื่อนไขระยะเวลาที่กำหนด (ซื้อ/สับเปลี่ยนภายใน 2 เดือน นับแต่วันเปิดขายครั้งแรก แต่ไม่เกิน 30 มิถุนายน 2568)

2.4 กองทุนประกันสังคม มีกลไกการหักลดหย่อนแยกตามมาตรา ได้แก่ มาตรา 33 (ตามจริงสูงสุดไม่เกิน 9,000 บาท), มาตรา 39 (ตามจริงสูงสุดไม่เกิน 5,184 บาท) และมาตรา 40 (ลดหย่อนตามอัตราจริงที่จ่ายสมทบ)

3. มิติด้านการกระตุ้นและขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศ (Economic Stimulus Measures)

ในระยะสั้นและระยะปานกลาง รัฐบาลใช้มาตรการลดหย่อนภาษีเป็นกลไกกระตุ้นอุปสงค์ภายในประเทศ (Domestic Demand) ผ่านการบริโภคภาคเอกชน การท่องเที่ยวและการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และเทคโนโลยีความมั่นคง

3.1 ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัย สามารถหักลดหย่อนได้ตามที่จ่ายจริง สูงสุดไม่เกิน 100,000 บาท เพื่อลดภาระและส่งเสริมการมีที่อยู่อาศัยของประชาชน

2.2 มาตรการ Easy E-Receipt 2.0 เป็นมาตรการกระตุ้นการซื้อสินค้าและบริการในช่วงต้นปี (16 มกราคม 2568 - 28 กุมภาพันธ์ 2568) หักลดหย่อนตามจ่ายจริงสูงสุดไม่เกิน 50,000 บาท เพื่อดึงเม็ดเงินเข้าสู่ระบบฐานภาษีอิเล็กทรอนิกส์

2.3 การส่งเสริมอุตสาหกรรมก่อสร้างและการท่องเที่ยว ค่าจ้างก่อสร้างบ้านใหม่หักลดหย่อนได้ล้านละ 10,000 บาท สูงสุดไม่เกิน 100,000 บาท (สำหรับสัญญาจ้างและใช้สิทธิในปีที่ก่อสร้างเสร็จช่วง 9 เมษายน 2567 - 31 ธันวาคม 2568) และค่าท่องเที่ยวภายในประเทศหักลดหย่อนได้ตามจริงสูงสุดไม่เกิน 30,000 บาท (ช่วง 29 ตุลาคม 2568 - 15 ธันวาคม 2568)

2.4 มาตรการสนับสนุนความปลอดภัยและศิลปวัฒนธรรม ค่าซื้อและติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ หักได้เพิ่มอีก 1 เท่าของที่จ่ายจริง (1 มกราคม 2567 - 31 ธันวาคม 2569) และค่าซื้องานศิลปะหักลดหย่อนได้ตามจริงไม่เกิน 100,000 บาท เพื่อสนับสนุนศิลปินในประเทศ

4. มิติด้านการจรรโลงสังคมและการบริจาคสาธารณประโยชน์ (Social Philanthropy and Contributions) มิติสุดท้ายนี้ เพื่อขับเคลื่อนผ่านนโยบายการจัดสรรเงินทุนภาคประชาชนไปสู่การพัฒนาภาคสังคม ศาสนา การศึกษาและการเมือง โดยระบบภาษีเปิดโอกาสให้ผู้เสียภาษีสามารถนำเงินบริจาคมาหักลดหย่อน หลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น ๆ เสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งจำแนกออกเป็น

4.1 การบริจาคทั่วไป การศึกษาและการกีฬา การบริจาคสนับสนุนการศึกษาและการกีฬา ได้รับสิทธิลดหย่อนตามที่จ่ายจริง ส่วนการบริจาคทั่วไปหักได้ตามจ่ายจริง โดยทั้งสองรายการนี้มีเงื่อนไขเพดานรวมกันสูงสุดไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้สุทธิหลังหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น

4.2 การบริจาคแก่สถานพยาบาลของรัฐ ได้รับสิทธิพิเศษเชิงนโยบายสามารถหักลดหย่อนได้เป็น 2 เท่าของเงินบริจาคจริง (แต่ไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้สุทธิหลังหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น) เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระงบประมาณแผ่นดินในระบบสาธารณสุข

4.3 การบริจาคแก่พรรคการเมือง สามารถหักลดหย่อนได้ตามจ่ายจริง สูงสุดไม่เกิน 10,000 บาท เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

จากการประมวลผลข้อมูลนโยบายลดหย่อนภาษี ประจำปี พ.ศ. 2568 ของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดพหุประสงค์ (Multi-objective Policy) ของภาครัฐ ที่ไม่ได้มองภาษีเป็นเพียงเครื่องมือจัดเก็บรายได้แต่อย่างใด ทว่าใช้เป็นกลไกเชิงรุกในการปรับพฤติกรรมโครงสร้างทางสังคมและการกระตุ้นเศรษฐกิจแบบเฉพาะเจาะจง (Targeted Stimulus) อย่างไรก็ตาม ผู้เสียภาษีจำเป็นต้องศึกษาเงื่อนไขทางกฎหมาย ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของแต่ละมาตรการ ตลอดจนเพดานเงินสะสมสูงสุด เพื่อให้สามารถวางแผนภาษีได้อย่างถูกต้องตามกรอบบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการบริหารจัดการทางการเงินส่วนบุคคล

ความไม่สมดุลเชิงนโยบายระหว่างสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐและการลดหย่อนภาษีอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (The policy asymmetry between state welfare benefits and personal income tax deductions for parental care)

การอุปการะเลี้ยงดูบุพการีในยามบั้นปลายชีวิต ถือเป็นภาพสะท้อนค่านิยมความกตัญญูตักเตือนและสืบทอดความผูกพันที่ยั่งยืนในโครงสร้างสังคมไทย (ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์, 2569) ภาครัฐได้ตระหนักถึงคุณค่าดังกล่าวและมุ่งหวังที่จะแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจของบุตรผู้ทำหน้าที่ดูแล จึงได้กำหนดสิทธิลดหย่อนภาษีค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา กรมสรรพากรกำหนดเงื่อนไข คือ ผู้สูงอายุต้องมีรายได้ในปีภาษีนั้น ไม่เกิน 30,000 บาทต่อคน (เฉลี่ยไม่เกิน 2,500 บาทต่อเดือน) ซึ่งเปรียบเสมือนมาตรการจูงใจทางภาษีที่บุตรสามารถนำค่าใช้จ่ายในการดูแลมาหักลดหย่อนได้ 30,000 บาท/คน/ปี ภายใต้กรอบของประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ญ) กรมสรรพากรได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมสถาบันครอบครัวและความกตัญญูผ่านเงื่อนไขที่รัดกุม โดยกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเชิงประจักษ์ผ่านการลงนามใน "ใบรับรองการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (แบบ ล.ย.03)" เพื่อเป็นหลักฐานทางกฎหมาย (กรมสรรพากร, 2548) ซึ่งสิทธินี้มีเงื่อนไขบังคับชี้ขาดว่าบุตรต้องเป็นผู้ดูแลบิดามารดาอย่างแท้จริง

ความไม่สมดุลเชิงนโยบายดังกล่าว ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมจากความพยายามของภาครัฐในการบูรณาการฐานข้อมูลร่วมกันของกรมสรรพากรและกระทรวงการคลัง ในประเด็นการใช้สิทธิหักค่าลดหย่อนบิดามารดาของผู้มีเงินได้ตามมาตรา 47 (1) (ญ) แห่งประมวลรัษฎากรและสิทธิโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี พ.ศ. 2569 เนื่องจากนโยบายปัจจุบันตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2569 ได้เปลี่ยนมาใช้เกณฑ์บุคคลที่กำหนดให้ผู้สูงอายุต้องมีรายได้ไม่เกิน 100,000 บาทต่อคนต่อปี จึงจะมีสิทธิได้รับสวัสดิการ รวมทั้งต้องไม่เป็นบิดามารดาของผู้มีเงินได้ที่ใช้สิทธิหักลดหย่อน

ภาชี (กระทรวงการคลัง, 2569) ซึ่งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างต่อภาคประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากหากตรวจพบการใช้สิทธิลดหย่อนภาษีค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแล้ว จะอนุมานว่าผู้สูงอายุที่ถูกอ้างสิทธินั้น มีผู้อุปการะเลี้ยงดูที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การจำกัดสิทธิในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐของผู้สูงอายุรายดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมิได้มีการประชาสัมพันธ์หรือชี้แจงข้อกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวให้ประชาชนทราบล่วงหน้า ส่งผลให้ผู้ได้รับผลกระทบขาดโอกาสในการเลือกแนวทางที่สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจของตนและตกอยู่ในภาวะจำยอมต่อกลไกของนโยบายในที่สุด ดังนั้น จึงไม่สอดคล้องกับทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice Theory) เนื่องจากการกำหนดนโยบายที่กระทบต่อประชาชนควรยึดหลักการกระจายทรัพยากร สิทธิ โอกาสและความมั่งคั่งอย่างเป็นธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ขับเคลื่อนความเสมอภาคและสร้างหลักประกันว่าสมาชิกทุกคนจะได้รับการดูแลอย่างเท่าเทียมโดยไม่เลือกปฏิบัติ (สุนทร บุญวงศ์, 2568) หากพิจารณาถึงหลักความยุติธรรม พบว่าการนำข้อบิดามารดาไปใช้ลดหย่อนภาษีมาเป็นเงื่อนไขในการตัดสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐ ยังไม่สะท้อนข้อเท็จจริงในภาพรวมของสังคมไทยที่ว่าผู้สูงอายุอาจจะไม่ได้รับการดูแลจากบุตรโดยแท้จริง ดังนั้น จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทางปฏิบัติ

จากข้อมูลข้างต้นนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบในลักษณะเกมศูนย์ (Zero-sum Game) ที่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทั้งภาครัฐและประชาชน (Bacharach, 1989) โดยในมิติของภาครัฐ แม้จะสามารถลดความซ้ำซ้อนของการจ่ายสวัสดิการและผลการกลับสู่สถาบันครอบครัวได้ แต่ในทางกลับกัน รัฐต้องเผชิญกับความสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์ที่อาจจะไม่คุ้มค่า ตัวอย่างเช่น หากบุตรอยู่ในฐานภาษีอัตราร้อยละ 20 การลดหย่อน 30,000 บาท จะทำให้รัฐสูญเสียรายได้ภาษีถึง 6,000 บาท ซึ่งสูงกว่างบประมาณที่รัฐต้องจ่ายสำหรับสวัสดิการแห่งรัฐโดยตรง (เดือนละ 300 บาท หรือ 3,600 บาทต่อปี) นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจเชิงลบที่อาจกระตุ้นให้ประชาชนเลือกหลบเลี่ยงภาษีเพื่อรักษาสวัสดิการของบุพการีเอาไว้ เมื่อพิจารณาในเชิงเศรษฐศาสตร์ พบว่าการบูรณาการข้อมูลเพื่อตัดสิทธิสวัสดิการครั้งนี้ อาจจะทำให้ภาครัฐเกิดภาวะขาดทุนทางการคลังแฝง จำนวน 2,400 บาทต่อปีต่อครัวเรือน เพราะสูญเสียรายได้ภาษีถึง 6,000 บาท เพื่อแลกกับการประหยัดเงินจ่ายสวัสดิการเพียงแค่ 3,600 บาท ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์การคลังถือเป็นมาตรการที่ถือว่าไม่คุ้มค่า

ในขณะเดียวกัน มิติของประชาชนและโครงสร้างครอบครัวก็พบว่าได้รับผลกระทบในเชิงผลประโยชน์ สำหรับครัวเรือนของบุตรที่อยู่ในฐานภาษีระดับต่ำ เช่น ฐานภาษีร้อยละ 5 การลดหย่อนภาษีจะช่วยประหยัดเงินได้เพียง 1,500 บาทต่อปี (ไทยพีบีเอส, 2569ก) แต่กลับต้องแลกกับการที่บิดามารดาสูญเสียสวัสดิการมูลค่ากว่า 3,600 บาทต่อปี ทำให้ครัวเรือนกลุ่มเปราะบางตกอยู่ในภาวะขาดทุนจากนโยบายรัฐ ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นการจำกัดสิทธิสวัสดิการที่พึงได้รับของผู้สูงอายุที่ต้องเปลี่ยนสถานะไปพึ่งพิงบุตรหรือจากบุตรโดยสมบูรณ์ หากมีการยื่นอุทธรณ์เพื่อขอคืนสิทธิสวัสดิการ ในกรณีที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบุตรจริง ก็อาจนำไปสู่ความรู้สึกรังเกียจเกี่ยวกับข้อพิพาททางกฎหมาย เนื่องจากฝ่ายบุตรอาจถูกตรวจสอบภาษีย้อนหลังในฐานหลีกเลี่ยงภาษีหรือฝ่ายบิดามารดาอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 137 ฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อเจ้าพนักงาน

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความวิตกกังวลของประชาชนจากการบังคับใช้นโยบายสวัสดิการแห่งรัฐนั้น ล่าสุด ณ วันที่ 9 มิถุนายน 2569 มติคณะรัฐมนตรีมีมติไม่นำเกณฑ์นี้มาใช้ในการลงทะเบียนรอบปี พ.ศ. 2569 เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายจากสิทธิจากความมั่งคั่งของบุตร (ไทยพีบีเอส, 2569ข) ซึ่งถือเป็นสัญญาณอันดีที่สะท้อนถึงการรับฟังเสียงจากภาคประชาชนและควรนำประเด็นดังกล่าวกลับมาพิจารณาทบทวนเพื่อให้เกิดความสมดุลเชิงนโยบายสาธารณะในปีถัดไป

ผลกระทบของความไม่สมดุลเชิงนโยบาย (The impacts of policy imbalance on the state and the public)

ผลกระทบของการบังคับใช้นโยบายดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลของนโยบายภาครัฐ ซึ่งสามารถจำแนกผลกระทบทั้งในมิติของภาครัฐและภาคประชาชนได้ ดังนี้

1. มิติผลกระทบต่อภาครัฐ ประกอบด้วย

1.1 ข้อดีทางการบริหารจัดการ คือ การบูรณาการข้อมูลสะท้อนถึงความก้าวหน้าในการบูรณาการฐานข้อมูลข้ามหน่วยงาน ทำให้ภาครัฐสามารถประเมินภาพรวมสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้อย่างครอบคลุม นอกจากนี้ยังสามารถลดความซ้ำซ้อนของการจ่ายสวัสดิการ โดยใช้กลไกหลักการการดูแลผู้สูงอายุกลับคืนสู่สถาบันครอบครัว ทำให้การจัดสรรงบประมาณมีประสิทธิภาพ

1.2 ข้อเสียและต้นทุนแฝง นโยบายนี้อาจก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์ที่ไม่คุ้มค่า เมื่อประเมินในเชิงการคลังสาธารณะ หากบุตรอยู่ในฐานภาษีอัตราร้อยละ 20 การให้สิทธิลดหย่อน 30,000 บาท จะทำให้รัฐสูญเสียรายได้ภาษีถึง 6,000 บาท ในขณะที่การจ่ายเงินสวัสดิการแห่งรัฐโดยตรง (เดือนละ 300 บาท) รัฐจะใช้งบประมาณเพียง 3,600 บาทต่อปี ซึ่งเห็นว่า การใช้มาตรการทางภาษีแทนสวัสดิการอาจก่อให้เกิดภาระทางการคลังที่สูงกว่างบประมาณที่รัฐพยายามประหยัดได้ นอกจากนี้ ความไม่สมดุลของเป้าหมายนโยบายหลัก แม้ภาครัฐจะมีเป้าหมายในการดึงดูดประชาชนเข้าสู่ระบบภาษี แต่นโยบายนี้กลับสร้างแรงจูงใจเชิงลบ ซึ่งอาจกระตุ้นให้ประชาชนหลบเลี่ยงภาษีหรือปกปิดข้อมูลการอุปการะเพื่อรักษาสวัสดิการขั้นพื้นฐานของบุพการี

2. มิติผลกระทบต่อประชาชนและโครงสร้างครอบครัว

2.1 ความเหลื่อมล้ำของผลประโยชน์ สำหรับกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางค่อนข้างสูงที่เผชิญกับภาระภาษีในอัตราก้าวหน้าขั้นสูง การใช้สิทธิลดหย่อนภาษีบิดามารดาช่วยสร้างมูลค่าการประหยัดภาษีที่คุ้มค่ากว่าสวัสดิการแห่งรัฐ ในทางตรงกันข้าม สำหรับครัวเรือนของบุตรที่อยู่ในฐานภาษีระดับต่ำ เช่น ร้อยละ 5 การใช้สิทธิลดหย่อนจะช่วยประหยัดภาษีได้เพียง 1,500 บาทต่อปี แต่ต้องแลกกับการสูญเสียเงินสวัสดิการของบิดามารดามูลค่ากว่า 3,600 บาทต่อปี (ยังไม่รวมสิทธิประโยชน์แฝงอื่น ๆ เช่น ค่าเดินทางหรือส่วนลดก๊าซหุงต้ม) สภาพการณ์นี้ผลักดันให้ครัวเรือนกลุ่มเปราะบางเผชิญกับภาวะขาดทุนจากนโยบายรัฐอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

2.2 การจำกัดสิทธิสวัสดิการที่พึงได้รับของผู้สูงอายุ แม้เงินสวัสดิการรายเดือนจะมีมูลค่าไม่มากนัก แต่ในทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา เงินจำนวนนี้ คือ สินทรัพย์สภาพคล่อง ที่ผู้สูงอายุมีสิทธิอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจใช้จ่าย การถูกจำกัดสิทธิและต้องเปลี่ยนสถานะไปเป็นผู้พึ่งพิงทุนทรัพย์จากบุตรโดยสมบูรณ์ ถือเป็นการจำกัดสิทธิและบั่นทอนความเป็นอิสระในการดำรงชีพของผู้สูงวัยที่ไม่ได้มีรายได้มากนัก

2.3 ภาวะวิกฤตทางอารมณ์และสถาบันครอบครัว โครงสร้างนโยบายนี้ผลักดันให้สมาชิกระดับครัวเรือนเผชิญกับสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก โดยอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ ระหว่างความจำเป็นในการบริหารจัดการภาษีของบุตรกับการรักษาสวัสดิการดำรงชีพพื้นฐานของบิดามารดา ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวถือเป็นการบังคับทางอ้อมให้ครอบครัวต้องเลือกรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงช่องทางใดช่องทางหนึ่งเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการพิสูจน์สิทธิเพื่อความโปร่งใสยังส่งผลกระทบในประเด็นที่ละเอียดอ่อน โดยอาจแปรสภาพความสัมพันธ์อันดีงามที่เคยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความกตัญญูและการอุปถัมภ์เกื้อกูลให้กลายเป็นข้อพิพาททางกฎหมายระหว่างบุคคลในครอบครัวเดียวกัน

สรุปและอภิปรายผล (Conclusions and Discussion)

จากการศึกษา เรื่อง ความไม่สมดุลระหว่างสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐและนโยบายลดหย่อนภาษีในประเทศไทย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 วิเคราะห์ความไม่สมดุลเชิงนโยบายและผลกระทบของการลดหย่อนภาษีอุปการะบิดามารดาที่มีต่อสิทธิที่พึงได้รับในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ดังนี้

1. ภาพสะท้อนของรัฐสวัสดิการแบบเสรีนิยมและความเปราะบางของการพิสูจน์สิทธิ

ปรากฏการณ์ที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาการตกหล่นและความไม่เพียงพอของเงินสวัสดิการ สอดคล้องกับแนวคิดรัฐสวัสดิการของ Gosta Esping-Andersen เนื่องจากโครงสร้างสวัสดิการส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีลักษณะเป็นรัฐสวัสดิการแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นระบบที่เน้นการสงเคราะห์และจัดสรรทรัพยากรแบบเจาะจงเป้าหมายเฉพาะผู้ยากไร้ โดยรัฐจะเข้ามาช่วยเหลือเมื่อครอบครัวไม่สามารถดูแลได้แล้วเท่านั้น ทั้งนี้ การที่ประชาชนต้องผ่านกระบวนการพิสูจน์ความจนเพื่อรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทำให้สวัสดิการถูกมองเป็นการสงเคราะห์จากรัฐมากกว่าสิทธิพลเมืองที่พึงได้รับ นำไปสู่การแบ่งแยกชนชั้นในระบบสวัสดิการ เมื่อภาครัฐคัดกรองโดยผลักระบบการดูแลกลับสู่สถาบันครอบครัวเมื่อมีการใช้สิทธิลดหย่อนภาษี ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของแนวคิดเสรีนิยมที่พยายามจำกัดบทบาทของรัฐและอาจจะเลยสิทธิขั้นพื้นฐานที่แท้จริงของผู้สูงวัยในสังคมไทย

2. ความย้อนแย้งเชิงนโยบายต่อหลักความเป็นธรรมทางภาษี

ตามทฤษฎีความเป็นธรรมทางภาษี (Tax Equity) จะเห็นได้ว่า มาตรการลดหย่อนภาษีค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามมาตรา 47(1)(ญ) ถูกตรารับขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) เนื่องจากมาตรการนี้ช่วยสร้างความเท่าเทียมให้กับผู้เสียภาษีที่มีรายได้เท่ากัน โดยยอมรับว่าผู้ที่มีภาระต้องดูแลบุพการีย่อมมีความสามารถในการเสียภาษีที่น้อยกว่าผู้ที่ไม่มีการดังกล่าว ดังนั้น การให้สิทธิลดหย่อนนี้จึงช่วยปรับลดภาระภาษีให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นความไม่สมดุลในเชิงนโยบายอย่างมีนัยสำคัญว่า กลไกการลดหย่อนภาษีในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับความเป็นธรรมในแนวดิ่ง (Vertical Equity) เนื่องจากการหักลดหย่อนเป็นการหักออกจากฐานเงินได้ก่อนคำนวณภาษี ทำให้มูลค่าการประหยัดภาษีผูกติดกับอัตราภาษีหน่วยสุดท้ายของผู้เสียภาษี ผู้ที่มีรายได้สูงจึงได้รับสิทธิประโยชน์เผด็จเป็นตัวเลขที่สูงกว่าผู้มีรายได้น้อย (ฐานร้อยละ 20 ประหยัดได้ 6,000 บาท ขณะที่ฐานร้อยละ 5 ประหยัดได้เพียง 1,500 บาท) ปรากฏการณ์นี้สร้างผลกระทบในลักษณะถดถอย (Regressive Effect) ซึ่งขยายช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจหลังหักภาษีให้กว้างขึ้น ขัดกับเจตนารมณ์ของระบบภาษีอัตราก้าวหน้าและนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ต้องการโอบอุ้มกลุ่มเปราะบางอย่างสิ้นเชิง

3. นโยบายภาษีในฐานะกลไกธำรงสถานะทางชนชั้นและความยุติธรรมทางสังคม

เมื่อพิจารณาผ่าน ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict Theory) นโยบายลดหย่อนภาษีของไทยในภาพรวมอาจถูกมองว่าเป็นกลไกเชิงโครงสร้างในการธำรงสถานะทางชนชั้น ชนชั้นกลางระดับสูงและชนชั้นสูงที่มีความพร้อมทั้งทุนทางเศรษฐกิจ (สภาพคล่อง) และทุนทางปัญญา (ความรู้ทางการเงิน) สามารถเข้าถึงเครื่องมือลดหย่อนภาษีระดับสูงและหลากหลาย เช่น กองทุน SSF, RMF, Thai ESG, Thai ESGX หรือผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต ในทางตรงกันข้าม กลุ่มชนชั้นแรงงานหรือครัวเรือนเปราะบางกลับเข้าไม่ถึงเครื่องมือเหล่านั้น และเมื่อพยายามใช้สิทธิพื้นฐานในการหักลดหย่อนค่าดูแลบิดามารดา กลับต้องเผชิญกับ "กีดกันนโยบาย" ที่จำกัดสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐของบุพการี กล่าวคือ มีเงื่อนไขแอบแฝงที่ส่งผลกระทบเชิงลบเมื่อบุตรนำชื่อบิดามารดาไปใช้สิทธิลดหย่อนภาษี บิดามารดากลับต้องสูญเสียคุณสมบัติหรือถูกตัดสิทธิในการเข้าถึงโครงการสวัสดิการความช่วยเหลืออื่นๆ จากรัฐ (เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ) เนื่องจากระบบของรัฐอนุমানไปเองว่าผู้สูงอายุได้รับการดูแลและสนับสนุนทางการเงินจากบุตรแล้ว ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จึงกลายเป็นการจำกัดสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐของบุพการีโดยปริยาย

สิ่งนี้ขัดแย้งกับ ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice Theory) ที่ควรยึดหลักการกระจายทรัพยากร สิทธิและโอกาสอย่างเสมอภาค การที่นโยบายภาครัฐขาดการบูรณาการเชิงองค์รวมและมองข้ามมิติความเป็นมนุษย์ โดยอนุมานว่าผู้สูงอายุทุกคนจะได้รับการดูแลอย่างเป็นรูปธรรมจากบุตรที่ใช้สิทธิภาษี จึงนำมาสู่ความเหลื่อมล้ำในทางปฏิบัติและสร้างรอยร้าวในสถาบันครอบครัวอันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทย

นอกจากนี้ การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เสนอแนะแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำและการปฏิรูปโครงสร้างภาษี บทความนี้ได้ทำการประเมินเชิงนโยบายเปรียบเทียบระหว่างกลไกการลดหย่อนภาษีในปัจจุบัน (Tax Deduction) กับการแนะนำทางปฏิรูป คือ ระบบเครดิตภาษี (Tax Credit) และระบบสวัสดิการถ้วนหน้า เพื่อชี้ให้เห็นความคุ้มค่าเชิงประจักษ์ ดังนี้

1) การประเมินกลไกเครดิตภาษี (Tax Credit) เพื่อยกระดับความเป็นธรรมในแนวดิ่ง

จากกรณีที่ระบบการลดหย่อนภาษีปัจจุบันมีลักษณะถดถอย (Regressive Effect) เนื่องจากมูลค่าการประหยัดภาษีผูกติดกับอัตราภาษีหน่วยสุดท้าย (ฐานรายได้สูงอัตราร้อยละ 20 ประหยัดได้ 6,000 บาท ขณะที่ฐานรายได้ต่ำอัตราร้อยละ 5 ประหยัดได้เพียง 1,500 บาท) บทความนี้จึงประเมินว่า การเปลี่ยนสู่ระบบเครดิตภาษี (Tax Credit) จะเป็นการหักล้างมูลค่าภาษีที่ต้องจ่ายโดยตรง (Post-tax Liability) ในอัตราคงที่ (Flat Rate) เช่น กำหนดสิทธิเครดิตภาษีอุปการะเลี้ยงดูบุพการีเท่ากันที่ 3,000 บาท สำหรับผู้เสียภาษีทุกคน กลไกนี้มีข้อดีเชิงประเมินนโยบาย 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ช่วยสร้างความเป็นธรรมในแนวดิ่งอย่างแท้จริง เพราะผู้มีรายได้น้อยและรายได้สูงจะได้รับความช่วยเหลือเป็นตัวเงินจากรัฐในจำนวนที่เท่ากัน ไม่เอื้อประโยชน์ต่อผู้มีรายได้สูงอย่างไม่สมดุลอีกต่อไป

ประการที่สอง ในกรณีที่ผู้มีรายได้น้อยมีภาระภาษีต้องจ่ายจริงต่ำกว่ามูลค่าเครดิตภาษี รัฐสามารถใช้ระบบเครดิตภาษีที่ขอคืนเงินได้ เพื่อคืนเงินส่วนต่างให้แก่ครัวเรือนเปราะบาง ซึ่งจะกลายเป็นการอุดหนุนรายได้ทางตรงที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการลดหย่อนแบบเดิม

2) การประเมินนโยบายสวัสดิการถ้วนหน้าเพื่อคลายกับดักนโยบาย ในมิติของการแก้ปัญหา "กับดักนโยบาย" และสถานะ "เกมศูนย์" ที่บีบให้ประชาชนต้องเลือกสิทธิทางใดทางหนึ่ง การปรับเปลี่ยนสู่ระบบสวัสดิการถ้วนหน้า โดยตัดเกณฑ์การพิสูจน์ความจนหรือเกณฑ์ที่ซับซ้อนเรื่องการอ้างอิงสิทธิภาษีของบุตรออกไป จะส่งผลเชิงประเมินนโยบายขจัดปัญหาการตกหล่นของผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางได้โดยสมบูรณ์ เนื่องจากผู้สูงอายุทุกคนจะได้รับสิทธิพุงซีฟขั้นพื้นฐานในฐานะสิทธิพลเมืองอย่างเท่าเทียม (จิพาภรณ์ วงษ์สุวรรณ, 2563) โดยไม่ถูกนำไปผูกโยงกับฐานะหรือพฤติกรรมการยื่นภาษีของบุตรหลาน มาตรการนี้จะช่วยปกป้องเสถียรภาพและความสัมพันธ์ในสถาบันครอบครัว ไม่ให้สายใยความกตัญญูต้องแปรสภาพเป็นข้อพิพาททางกฎหมายหรือความวิตกกังวลจากการถูกตัดสิทธิ

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

จากการศึกษาเรื่อง ความไม่สมดุลระหว่างสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐและนโยบายลดหย่อนภาษีในประเทศไทย ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางที่อาจก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาโยบายและการศึกษาในอนาคต ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

1.1 ภาครัฐควรพิจารณาปฏิรูปโครงสร้างการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี โดยเปลี่ยนผ่านจากระบบการหักลดหย่อนภาษี (Tax Deduction) ที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางค่อนข้างสูงถึงรายได้สูง มาสู่ระบบเครดิตภาษี (Tax Credit) และจำกัดเพดานการลดหย่อนภาษีสูงสุด เพื่อลดทอนการสูญเสียรายได้ของรัฐจากค่าใช้จ่ายทางภาษี

1.2 รัฐบาลควรนำงบประมาณที่ประหยัดได้จากการจัดเก็บภาษีที่เพิ่มขึ้น มาจัดสรรใหม่เพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการถ้วนหน้า เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการของรัฐได้อย่างเท่าเทียมกัน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต (Recommendations for Future Research)

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ควรประเมินความคุ้มค่าทางการคลังโดยจัดเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับต้นทุนทางการคลังแฝงและพฤติกรรมการวางแผนภาษีของครัวเรือนในฐานภาษีที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้แบบจำลองและตัวเลขทางเศรษฐศาสตร์ที่สะท้อนผลกระทบเชิงโครงสร้าง ที่จะทำให้ภาครัฐมีฐานข้อมูลสำหรับการออกแบบนโยบายการคลังที่สมดุล

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ควรศึกษาพฤติกรรมและการตัดสินใจของสมาชิกระดับครัวเรือน เมื่อต้องเผชิญกับเงื่อนไขนโยบายที่หักล้างกันเอง (Zero-sum Game) ระหว่างการรักษาสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อการยังชีพของบิดามารดาและการใช้สิทธิประหยัดภาษีของบุตร

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงการคลัง. (2569). *โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2569*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 2569, จาก <https://welfare.mof.go.th/#menu-4-section>
- กระทรวงการคลัง. (2560). *คู่มือการดำเนินโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 2569, จาก https://tpso4.m-society.go.th/images/DatabaseTPSO4/News_TPSO/Activities/manual_register_2560.pdf
- กรมสรรพากร. (2569). *ลดหย่อนภาษี ปี 2568*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.rd.go.th/65908.html>
- กรมสรรพากร. (2548). *ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 136) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ ตามมาตรา 47(1)(ญ) แห่งประมวลรัษฎากร*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.rd.go.th/23368.html>
- ชัยสิทธิ ตราชูธรรม. (2559). *แนวทางการปฏิรูประบบภาษีอากร สำหรับเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 2569, จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Jun/1interview/IN67.pdf
- ไทยพีบีเอส. (2569ก). *นโยบายที่ย้อนแย้ง ? ภาษีที่ถูกประหยัด-สวัสดิการแฝงที่พ่อแม่สูญเสีย*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/506709>
- ไทยพีบีเอส. (2569ข). *คลังยอมถอยไม่ใช้เกณฑ์ลดหย่อนภาษี ดัดสิทธิบัตรสวัสดิการแห่งรัฐพ่อแม่*, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/506970>
- ธิดาภรณ์ วงษ์สวรรค์. (2563). *การจัดสวัสดิการสังคมแบบสงเคราะห์ของรัฐไทยที่ส่งผลต่อการเกิดวัฒนธรรมการร้องขอในสังคมไทย*. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีรรัตน์ นิธิสันถวะคุปต์. (2566). *ปัญหาการรับรู้รายได้เพื่อการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีรายได้จากการให้บริการของธุรกิจให้บริการคลาวด์ (Cloud)*. (เอกัตศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ). คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พงษ์เทพ สันติกุล และไพลิน สันติกุล. (2567). สวัสดิการสังคมของกอสต้า เอสปิง-แอนเดอเซน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษภ*, 42(2), 321-345.
- ภาลินี บุญเสียม. (2565). *ความคาดหวังต่อการจัดสวัสดิการสังคมของหน่วยงานภาครัฐ: กรณีศึกษาตำบลโคกขี้หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี*. (งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์. (2569). การเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2569 กับผลกระทบของกฎหมายลูกกัญญา. สืบค้นเมื่อ วันที่ 5 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.thaipost.net/articles-news/1008822/>
- สุนทร บุญวงษ์. (2568). ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย: สาเหตุ ผลกระทบและแนวทางแก้ไข. *Thai Social Science Journal*, 3(1), 21-29.
- อธิภัทร มุทิตาเจริญ. (2560). ถอดรหัสผู้เสียภาษีไทย ใครได้ประโยชน์จากมาตรการรัฐ สืบค้นเมื่อ วันที่ 2 มิถุนายน 2569, จาก <https://thaipublica.org/2017/11/pier32/>
- Bacharach, M. (1989). *Zero-sum games. In Game theory*. London: Palgrave Macmillan UK.